

Philippa
Gregory

PANI RIEK

HISTORICKÝ ROMÁN
Z OBDOBIA VOJNY RUŽÍ

PANI RIEK

PHILIPPA GREGORY

PANI RIEK

Z angličtiny preložil Štefan Greňa

slovar

Copyright © 2011 by Philippa Gregory Limited
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2020
Translation © Štefan Greňa 2020
Cover photography © Anna Sychowicz/Trevillion Images

ISBN 987-80-556-4134-8

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť tejto knihy sa nesmie reprodukovat'
ani šíriť v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami, ani elektronickými,
ani mechanickými, ani vo forme fotokópií, nahrávok, prostredníctvom
súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne,
bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Victorii

JACQUETTIN RODOKMEŇ

Poznámka: dátumy narodenia
Jacquettiných detí sú približné.*

Margaréta + Peter Luxemburský
de Baux (1394 – 1469) (1390 – 1433)

Ludovít Luxemburský
(1418 – 1475)

Ján Lancasterský,
1. vojvoda z Bedfordu
(1389 – 1435)

Jacquetta
Luxemburská
(1415/16 – 1472)

Richard Woodville,
1. gróf z Rivers
(1405 – 1469)

sir Ján Grey + Alžbeta (Woodvillová)
(1437 – 1492)

Ludovít
(*1438;
zomrel
maloletý)

Anna
(*1439)

Anton
(*1442)

Mária
(*1443)

Jacquetta
(*1444)

Ján
(*1445)

Richard
(*1446)

Tomáš Grey,
markíz z Dorsetu

Richard Grey

Marta
(*1450)

Eleonóra
(*1452)

Lionel
(*1453)

Margaréta
(*1454)

Eduard
(*1455)

Katarína
(*1458)

LANCASTEROVCI

EDUARD III.
(1312 – 1377)

YORKOVCI

Eduard,
Čierny princ

Blanka
z Lancasteru

Ján z Gentu,
1. vojvoda z Lancasteru
(1340 – 1399)

Katarína Swynfordová

Edmund,
vojvoda z Yorku
(1341 – 1402)

+ Izabela Kastílska

Henrich IV.
(1367 – 1413)

Ján Beaufort,
gróf zo Somersetu
(1373 – 1410)

Richard,
gróf z Cambridgea
(1373 – 1415)

TUDOROVCI

Henrich V.
(1386 – 1422)

Katarína
Francúzska
(1401 – 1437)

Owen Tudor
(asi 1385 –)

Ján Beaufort,
vojvoda zo Somersetu
(1404 – 1444)

Richard,
vojvoda z Yorku
(1411 –)

+ Cecília Nevillská

Margaréta z Anjou
(1430 –)

Henrich VI.
(1421 –)

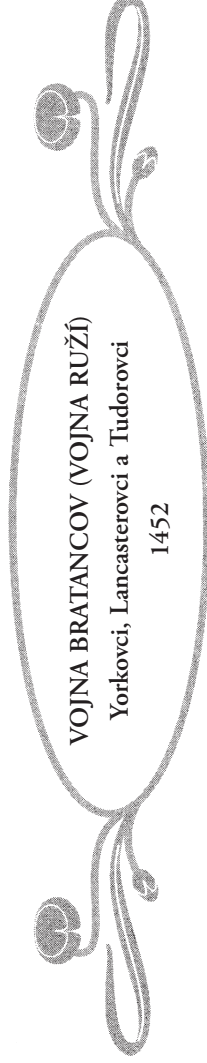
Edmund Tudor
(1430 –)

Margaréta
Beaufortová
(1443 –)

Eduard IV.
(1442 –)

Juraj,
vojvoda z Clarence
(1449 –)

Richard,
vojvoda z Gloucesteru
(1452 –)

VOJNA BRATANCOV (VOJNA RUŽÍ)

Yorkovci, Lancasterovci a Tudorovci

1452

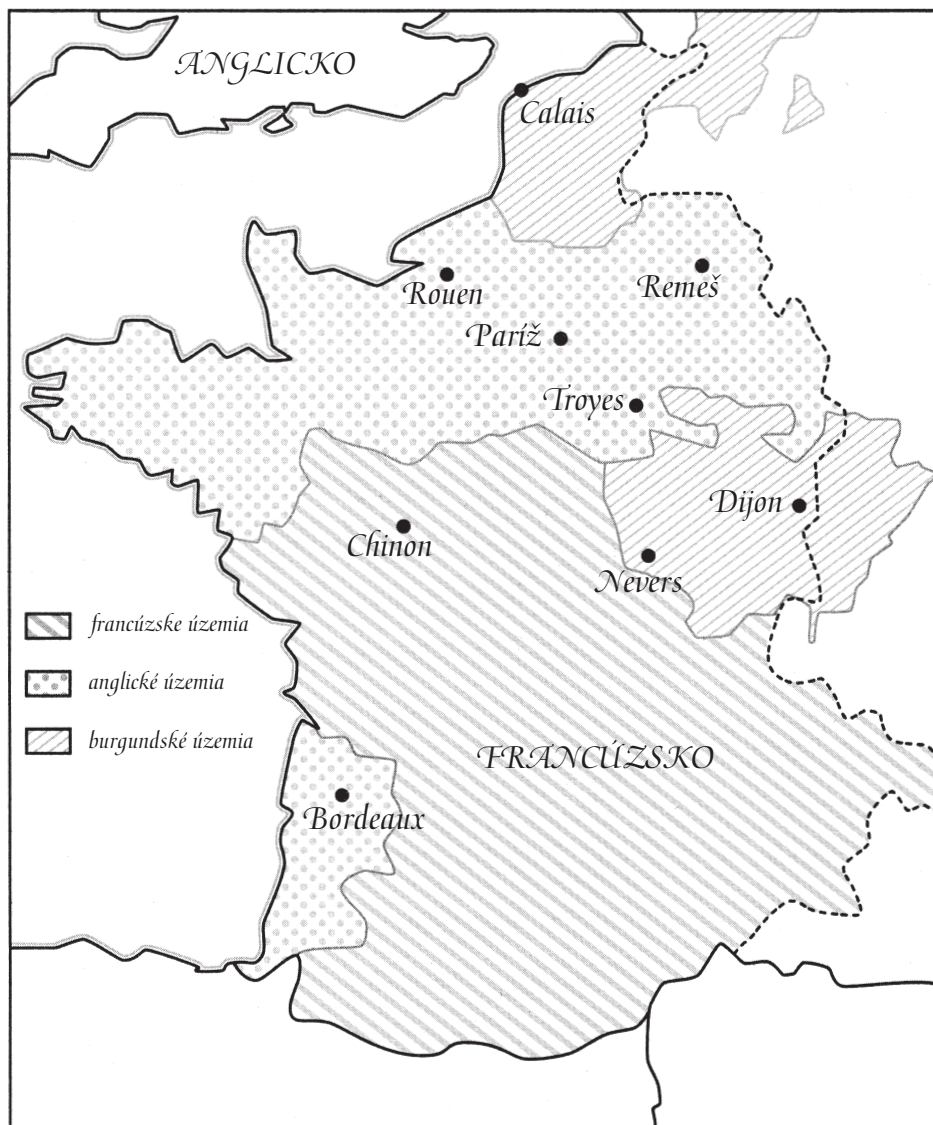

Bitky vo vojne bratancov (vojne ruží)

Francúzsko 1430

HRAD BEAUREVOIR PRI ARRASE, FRANCÚZSKO, LETO – ZIMA 1430

Táto zvláštna živá vojnová trofej tu teraz sedí na nízkom stolčeku v rohu cely pokojne ako poslušné dieťa. Na cínovej miske položenej na slame pri jej nohách ostali zvyšky jedla. Vidím, že môj strýko jej poslal celkom pekné kúsky mäsa, ba aj biely chlieb zo svojho stola, lenže ona si z toho veľa neodjedla. Pristihnem sa, ako z nej nespúšťam zrak: prezerám si ju zdola od chlapčenských jazdeckých čižiem až po hlavu, na ktorej má mužskú čiapku tesne nasadenú na hnedých, nakrátko zostrihaných vlasoch. Vyzerá ako uväznené exotické zviera, levíča z Etiópie, ktoré nám ktosi poslal na rozveselenie našej veľkej rodiny Luxemburgovcov, ďalší exponát do našej zbierky kuriozít. Jedna dáma stojaca za mnou sa prežehná a zašepce: „Nie je to bosorka?“

Ja veru neviem. Ako to má človek vedieť? „Absurdné!“ rázne sa ozve moja prateta. „Kto vlastne nariadil držať to úbohé dievča na reťazi? Ihneď otvorte dvere!“

Nato muži začnú zmätene mumlať, ako sa jeden pred druhým usilujú vyhnúť splniť to, čo povedala, až napokon ktorýsi predsa len otvorí dvere cely veľkým kľúčom a prateta do nej rázne vstúpi. Zastane pred dievčinou, ktorá – určite už má sedemnášť alebo osemnášť rokov, je teda len o niečo staršia ako ja – hneď spod rozstrapatenej ofiny zdvihne zrak. Potom pomaly vstane, zloží si z hlavy čapicu a rozpačito sa zľahka ukloní.

„Som lady Jehanne, demoiselle Luxemburská,“ predstaví sa dievčine moja prateta. „Ste na hrade lorda Jána Luxemburského.“ Po týchto slovách sa mierne otočí k mojej mame a povie: „Toto je jeho manželka Jehanne Bethunská, pani tohto hradu, a tu zas moja praneter Jacquetta.“

Dievčina na nás uprene hľadí a obom sa nám kývnutím hlavy pozdraví. Keď sa pozrie na mňa, pocítim, ako priťahuje moju pozornosť, tak zjavne, priam hmatateľne, akoby sa ma ktosi jemne dotkol prstom na zátylku, a ja vtom zacítim

závan čohosi magického. V duchu sa pýtam, či za ňou naozaj nestoja dvaja anjeli, čo ju vraj sprevádzajú, ako sama vyhlasuje, a ja teraz vnímam ich prítomnosť.

„Viete rozprávať, slečna?“ pýta sa jej prateta, keď dievčina nič nevraví.

„Ach áno, isteže, lady,“ odvetí mladé dievča so silným prízvukom, takým typickým pre champanský región. Uvedomujem si, že je pravda, čo sa o tejto zvláštnej dievčine povráva: je to len obyčajné sedliacke dievča, a to i napriek tomu, že stála na čele armády a korunovala kráľa.

„Dáte mi svoje slovo, že neujdete, ak vás teraz zbavím reťazí, čo máte na nohách?“

Dievča váha, akoby malo ešte aj inú možnosť na výber. „Nie, to nemôžem.“

Prateta sa usmeje. „Rozumiete tejto ponuke – ponuke prepustenia na čestné slovo? Môžem vás z tejto cely dostať a umožniť vám žiť s nami tu na tomto hrade môjho synovca, ale musíte mi čestne sľúbiť, že odtiaľto neujdete.“

Dievčina sa zachmúri a odvráti hlavu. Vyzerá, akoby nedôverčivo počúvala nejakú radu, a vzápätí nesúhlasne potrasie hlavou. „Viem, čo znamená prepustiť na čestné slovo. Je to sľub, ktorý dáva rytier druhému rytierovi. Platia medzi nimi pravidlá ako pri rytierskom turnaji. U mňa je to však iné. To, čo ja poviem, je ozajstné, nie ako v rytierskych spevoch trubadúrov. Pre mňa to nie je nijaká hra.“

„Slečna, dať niekomu čestné slovo vôbec nie je hra!“ preruší ju teta Jehanne.

Dievčina sa na ňu zadíva a riekne: „Ó, lady, je to hra. Šľachtici tieto záležitosti neberú vážne. Tak vážne ako ja. Hrajú sa na vojnu a vymýšľajú si pravidlá. Vysadnú na kone, robia nájazdy na sedliacke usadlosti, pustošia ľudom polia a smejú sa, keď vidia horieť slamené strechy sedliackych domov. Takže ja nemôžem nič sľúbiť. A okrem toho, ja som už svoje slovo dala.“

„Vari tomu, kto si neprávom vraví francúzsky kráľ?“

„Kráľovi nebies.“

Moja prateta sa na chvíľu zamyslí a potom povie: „Nariadim, aby vám sňali okovy a strážili vás, aby ste neušli. Potom si môžete prísť posedieť s nami v mojich komnatách. To, čo ste vykonali pre svoju krajinu a pre toho vášho princa, je zrejme veľkolepé, Jana, ibaže nesprávne. No tu u mňa pod mojou strechou vás nechcem vidieť spútanú v reťaziach.“

„Poviete svojmu synovcovi, aby ma oslobodil?“

Prateta zaváha. „Ja mu nemôžem nič prikazovať, ale urobím, čo sa dá, aby vás poslal späť domov. V každom prípade mu však nedovolím, aby vás vydal Angličanom.“

Dievčina sa pri poslednom slove zachveje, prežehná sa a bije sa do prs tak prečudesne, ako to predvádzajú len sedliaci pri zmienke o satanášovi. Mám čo robiť, aby som sa nahlas nerozosičila. Ibaže tým len na seba pritiahnem dievčinin ponurý pohľad.

„Ale veď tí Angličania sú len obyčajní smrteľníci,“ vysvetľujem jej. „Nemajú nijakú nadprirodzenú moc. Nemusíte sa ich tak báť a prežehnávať sa už len pri počutí ich mena.“

„Ja sa ich nebojím. Nie som až taký blázon, aby som sa obávala ich moci. O to nejde. Skôr o to, že oni vedia, akú moc mám *práve ja*. Toto im naháňa strach. Priam šalejú od strachu zo mňa. Boja sa ma až tak veľmi, že len čo im padnem do rúk, ihneď ma znesú zo sveta. Predstavujem pre nich veľkú hrozbu – strach, čo ich máta po nociach.“

„Nedostanú vás, kým žijem,“ uisťuje ju moja prateta, pričom Jana sa v tej chvíli neomylné zadáva priamo na mňa tým svojím ponurým tajomným pohľadom, akoby sa chcela presvedčiť, či aj ja som dobre počula v tomto prateľnom úprimnom vyhlásení zacvendžanie načisto prázdnych slov...

Moja prateta verí, že ak Janu včlení do našej spoločnosti a bude s ňou viesť rozhovory, schladí jej náboženskú horlivosť, a ak jej azda poskytne navyše aj nejaké vzdelanie, potom, po istom čase, dovedie dievčinu k tomu, aby sa obliekala do šiat, aké nosia mladé ženy v jej veku, a mladá bojovníčka, ktorú strhli z jej bieleho koňa pri Compiègne, sa zmení – hádam tak ako v kostole pri omši, lenže presne naopak, keď zo sily vína sa opäť stane voda – a táto dievčina sa razom prerodí na slečinku, čo bude sedávať medzi dvornými dámami, náležite reagovať na pokyny, a nie na hlahol kostolných zvonov. Potom ju Angličania, ktorí teraz od nás vyžadujú, aby sme im túto vražednú hermafroditnú bosorku vydali, možno aj prehliadnu. Veď ak tu nájdú už len kajúcnu poslušnú dvornú dámičku, azda sa upokojia a odtiahnu inam po tých svojich násilníckych chodníčkoch. Samotná Jana je už poriadne vyčerpaná, zmohli ju jej nedávne porážky, ale aj znepokojujúci pocit, že kráľ, ktorého korunovala, si nezaslúžil pomazanie posvätným olejom, a že nepriateľ, čo jej bol v pätách na úteku, sa jej teraz za to vypomstí a ona nesplní poslanie, ktorým ju poveril sám Boh. A to všetko, čo z nej v očiach jej vojska, ktoré ju tak zbožňuje, urobilo Pannu Orleánsku, je teraz neisté, stráca na vážnosti. Pri neochvejnej láskavosti mojej pratety sa z nej opäť stáva neohrabané vidiecke dievča, sedlička: už na nej nie je nič zvláštne.

Samozrejme, dvorné dámy mojej pratety sa chcú dozvedieť o jej veľkom dobrodružstve, čo sa teraz končí v predlžujúcej sa porážke, z ktorej až mrzí. Ako Jana trávi celé dni s nami a učí sa byť obyčajným dievčaťom, nie nejakou Pannou, mladé dvorné dámy naberajú odvahu, aby sa jej na to povypytovali.

„Ako to, že si bola taká odvážna?“ vyzvedá jedna dáma. „Odkiaľ si nabrala takú odvahu? Myslím bojovať.“

Jana sa pri týchto otázkach usmeje. Sme tu štyri mladé dievčatá, práve sedíme na trávnom brehu hneď vedľa hradnej priekopy, bezstarostné ako deti. Júlové slnko páli a pastviny okolo hradu sa v jeho žiare kmitavo chvejú. Ešte aj včely sú akési lenivé, tlmene pobzukujú a potom náhle stíchnu, keď sa spúšťajú ku kvetom omámené ich vôňou. Miesto na sedenie sme si našli uprostred tieňa najvyššej hradnej veže; za nami z lesklej vody hradnej priekopy sem-tam začujeme zabublanie kapra, čo práve vystrčil hlavu nad hladinu.

Jana sa rozvaľuje ako chlapčisko, s čiapkou stiahnutou nízko nad oči, a jednu ruku si máča vo vode. V koši hneď vedľa mňa ležia ešte nedošité koše, ktoré chceme dokončiť a rozdať chudobným deťom z neďalekého Cambrai. Lenže mladé dámy sa vyhýbajú urobiť čokoľvek, Jana sa v tejto práci vôbec nevyzná a ja mám zas pri sebe pratetin drahocenný balíček kariet, ktoré si miešam, prekladám a nezaujato si prezerám obrázky na nich.

„Viem, že ma na to povolal Boh,“ odpovie Jana prosto. „A že ma aj ochráni, nuž akýže strach. Nemala som ho ani v tých najnelútostnejších bitkách. Boh ma varoval, že ma zrania, no bolesť nepocítim, takže som vedela, že pokojne môžem bojovať ďalej. Dokonca som svojich mužov upozornila, že sa zraneniu v ten deň nevyhnem. Vedela som to, skôr než sme vtiahli do boja. Jednoducho som to vedela.“

„Vraj počuješ hlasy; naozaj?“ pýtam sa jej.

„Vari aj ty?“

Jej otázka je taká šokujúca, že ostatné dve dievčatá sa strhnú a uprene sa na mňa zahľadia, až vyčítim, že sa červenám – akoby za niečo, za čo sa treba hanbiť. „Nie! Nie!“ zaprotestujem.

„Tak čo teda?“ pýta sa Jana ďalej.

„Čo tým myslíš?“

„Čo počuješ?“ opýta sa Jana priamo, tak jednoznačne, akoby hádam všetci mali niečo počuť.

„Nuž, nie práve hlasy,“ odpovedám.

„Tak čo potom počuješ?“

Obzriem sa za seba, akoby ešte aj ryby mohli načúvať. „Ak niekoho z našej rodiny čoskoro čaká smrť, začujem akýsi hluk,“ vravím. „Taký zvláštny hluk.“

„Čo za hluk? Aký hluk?“ spýta sa ma Elizabeth, jedno z dievčat. „Toto som teda nevedela. Vari by som také čosi mohla počuť aj ja?“

„Samozrejme, že ty nič nezačuješ. Ty predsa nepochádzaš z nášho rodu!“ zareagujem rozčúlene. „To by si musela byť potomkom... No nič, nechajme to, ale o tom, čo ste teraz počuli, sa nesmiete nikdy zmieniť ani slovíčkom! Nemali ste načúvať. Že som to vôbec pred vami spomenula...“

„Tak aký je to hluk?“ zopakuje otázku neodbytné tentoraz Jana.

„Skôr je to také pospevovanie,“ odvetím a vidím, že prikyvuje, akoby aj ona počula niečo také.

„Povráva sa, že si to pospevuje Meluzína, prvá dáma dynastie Luxemburgovcov,“ zašepkám. „Vraj bola bohyňou vôd, ktorá vyšla z rieky, aby sa vydala za nášho prvého vojvodu. Lenže to nebola obyčajná smrteľníčka, a tak sa vracia a oplakáva svoje deti, o ktoré prišla.“

„A kedy si ju začula?“

„V tú noc, keď umrela moja malá sestrička. Vtedy som čosi začula. Okamžite som vedela, že je to Meluzína.“

„Ako si však prišla na to, že to bola práve ona?“ šeptom sa ma pýta aj druhá dievčina, len aby neostala bokom od tejto debaty.

Pokrčila som plecami, zatiaľ čo Jana sa len usmievala, lebo dobre vedela, že čosi také sa nedá vysvetliť. „Jednoducho to viem,“ vravím. „Rozpoznala som jej hlas. Akoby som ho poznala odnepamäti.“

„Je to pravda, jednoducho to vieš,“ prikyvuje Jana. „Lenže ako vieš, že sa tak deje pričinením Boha, a nie diabla?“

Som v rozpakoch, váham. S akýmikoľvek duchovnými otázkami by som mala zájsť za svojím spovedníkom či aspoň za svojou matkou, prípadne za pratetou. Ibaže Meluzínina pieseň, moje vnútorné mrazivé chvenie a občasný dojem, že vidím to, čo je neviditeľné, čosi spolovice už stratené a ďalej miznúce kamsi v kútoch komnát, matne svetielkujúce v ich sivastom šere, sen až priveľmi zreteľný, aby zapadol do zabudnutia, letný záblesk predvídavosti, no nikdy to, čo by som vedela poriadne opísať... Nuž toto všetko je až príliš nedostatočné, chabé na to, aby som sa o tom s niekým pozhovárala. Ako sa vôbec môžem na to pýtať, keď to ani neviem vyjadriť slovami? Veď ako sa mám potom vyrovnáť s tým, že mi niekto tieto záležitosti pomenuje kadejako nenáležite, poprekrúcané, ba čo je ešte horšie, nebudaj sa mi